

Pohřebiště doby popelnicových polí Budapest-Békásmegyér

Lokalita Budapest-Békásmegyér se nachází v severní části maďarského hlavního města Budapešti na pravém břehu řeky Dunaj. Tato oblast je archeologicky zkoumaná od 30. let 20. století. Byla zde doložena lidská aktivita spadající do období neolitu až po dobu římskou.

Od pozdní doby bronzové je tento úsek Dunaje výrazně osídlen lokální skupinou popelnicových polí zvanou Vál. V okolí se nachází 150 sídlišť a 25 pohřebišť této skupiny. Spadá do ní právě také pohřebiště Budapest-Békásmegyér, které svou velikostí patří mezi největší pohřební komplexy doby popelnicových polí v Maďarsku.

První výzkum (záchranný) vedl László Nagy v roce 1960. Během výkopových prací zde bylo objeveno 9 hrobů. V roce 1961 se k němu připojila Rózsa Kalicz-Schreiber, která v roce 1965 výzkumy na lokalitě převzala. Zemní práce a s nimi spojené záchranné výzkumy trvaly až do roku 1967. Po tuto dobu bylo prozkoumáno 262 hrobů. V následujících letech (1968-69, 1971-72, 1974, 1979-80, 1982-83) se celkový počet hrobů navýšil na 477.

Do období popelnicových polí spadá 324 hrobů, dalších 150 patří kultuře zvoncových pohárů a zbylých pět hrobů do období stěhování národů. Celkem je zde pohřbeno přibližně 500 jedinců.

Unikátností zdejšího pohřebiště je mimo svou velikost také to, že se zde vyskytují veškeré pohřební zvyklosti období popelnicových polí známé z území Maďarska.

Na základě artefaktů hrobové výbavy můžeme pohřebiště datovat do období HA2 – B1/B2-3.

Pohřební ritus

V naprosté většině se zde nacházejí žárové pohřby. Výjimku tvoří hrob 242, který je kostrový. Díky jeho poloze na zádech s kosočtverečně uloženými nohama (tzv. žabí pozice), můžeme určit, že se pravděpodobně jednalo o - pro tamní populaci - cizince, který na místo přišel z východomaďarské preskýtské oblasti, kde byl tento způsob pohřbívání typický.

Žárové pohřby v Budapešti-Békásmegyéru dělí Nándor Kalicz na dva typy: pohřeb s obsypáním urny pozůstatky z pohřební hranice a pohřeb pouze urnový. Na základě porovnání objevených hrobů určil, že nejčastější formou byl pohřeb s obsypáním urny. Mezi těmito dvěma typy byl navíc rozdíl v hloubce, urnové nemusely být tak hluboké.

V některých případech se v hrobovém inventáři objevuje speciální nádoba - velká mísa (*Große Schüssel*). Typicky se vyskytovala v hrobech s obsypáním. Vzhledem k velice nestabilní konstrukci a absenci živočišných pozůstatků lze usuzovat, že sloužily pro uschovávání nápojů nebo jiných organických materiálů. Zajímavostí je, že v deseti případech zde mísa sloužila jako pohřební urna. Naskýtá se tedy možnost, že takto pohřbené jedince něco spojovalo.

Dalším zajímavým jevem jsou takzvané skrumáže střepů (*Scherbenmachen*). Ty se objevovaly až v padesáti procentech hrobů. Vzhledem k neúplnosti nádob můžeme tvrdit, že šlo o pozůstatky záměrně rozbíjených nádob. Mezi těmito střepy se občas vyskytuje i protokalendenberská keramika - cihlově červená nebo světle hnědá s ornamenty.

Jiným odlišným prvkem pohřebního ritu je výskyt kamenů. Ty se objevovaly jak v hrobech, tak i nad nimi. Celkem byly zaznamenány v 63 případech. Jejich konkrétní funkci můžeme vysvětlit pouze u dvou hrobů. Mohly sloužit jako konstrukce pro navršení hlíny tak, aby se nad hrobem vytvořil malý kopeček. K tomu by nasvědčovala různá mocnost humusu nad jednotlivými hroby. Nelze však tvrdit, že by použití kamene vymezovalo mezi pohřbenými nějakou sociální skupinu.

Řada hrobů obsahovala různý počet milodarů. Mezi nimi se nacházely také kovové předměty, které až na čtyři výjimky byly z bronzu. K těmto výjimkám patří zlatý prsten, zlatý kroužek či železná břitva. Je poněkud udivující, že se v případě kovových milodarů jedná pouze o malé předměty či fragmenty. Nabízí se otázka, zda nešlo o nějaký rituál, anebo jen nepoukazovalo na špatnou ekonomickou situaci tehdejší společnosti.

U malého počtu hrobů (pěti) v jižní části pohřebiště se nacházely zvláštní hliněné předměty s držadlem nejasné funkce. Tvarově připomínají zobrazení slunce, měsíce či hvězd. Navíc je zde řada symbolů, které dnes již nemůžeme rozluštit. Vzhledem k malému počtu zastoupení v hrobech můžeme usuzovat, že tyto předměty označovaly určitou skupinu lidí. Nabízí se kupříkladu šamani/kněží.

Další odlišností pohřebního ritu je například výskyt ptačích skořápek. Jednalo se zpravidla o skořápky domácího ptactva, jako jsou třeba husy a kachny. Pravděpodobně symbolizovaly posmrtný život.

Několik hrobů obsahovalo také speciální druh nádob ve tvaru boty. Tento tvar se objevuje po celé střední Evropě, včetně území České republiky. Jejich význam je však nejasný. Jiným druhem nádoby pak byly sací nádoby (*askoi*).

Dále se v hrobové výbavě ojediněle objevují velké hliněné kruhy a přesleny, korálky z fajáns, jantaru a kostí, nebo oblázky a mušle. Na všech těchto předmětech můžeme dokládat odlišnosti pohřebního ritu období popelnicových polí (nejen) v Maďarsku.

Závěr

Budapest-Békásmegyer je rozsáhlé pohřebiště období popelnicových polí. Zahrnuje veškeré pohřební žárové zvyky této doby. Na základě analýzy hrobového inventáře lze rozpoznat různé skupiny lidí.

Použitá literatura

KALICZ-SCHREIBER, R. 2010: EinGräberfeld der Spätbronzezeit von Budapest-Békásmegyer. G. V. Szabó - G.Váczi (eds.) Budapest